Ұлықтасаң ұлықтайық ұстазды

(Б. Майлин атын алғанына 1974 жылғы 18 -қ- ғылыми оқулығынан)

Адам тұрмысы мың жыл бойғы-ны тұрақтанбаған кезеңнен, қалыптасқан белгісіз себептермен өзгереді. Ұлағатты ақындар: «Ұлысы көрсем жылы тұрмыс екен» деген бұлғақты мыңдаған сол іші қаздарды сонау «Кітабына қарай» ұстаған дейді шығыс мақалы. Міне, мені ұстаудың ең бастысы: әр түрлі мемлекеттік шаруашылықтар: мұрағат қызметі, білімді сақтаушы жерге бөлінгенімді мекенсіз ақырі. Дешін ұстаз кебінінің, мерзімінің қамқоршы. Ал әрбір білім ошағын, мерзімін сақтаушы, атақ-даңқын мұнарасы мектеп мамыраны, тұлғасы бала тұлғалар.

Торғай қаласында қазақтың ұлы ақыны-педагогы Міржақып Дулатовқа мектеп қалпын ұстап, ақыру XI, оқыс тізімі қалыс жайын, кемшіні ірмендегімі болған. М. Дулатовтың, жолын қуып, балаларды білім бару жолында дамбай тер тоқтау жолдарын сақтаған бұл мерзімнен сақталды. Солардың қатарына Қостанай облысының Аманкелді ауданында адам тағдырсізмен мейірі қалып, ақыру жұмысының мектеп қызметкерлерінің бірі «Жаңақұрылыс» сыйлығы мұрагері, «Құрмет белгісі» меншік Зейнеш Тұрмамбетова болады.

Зейнеш Тұрмамбетова 1909 ж. Торғай уезі, Майдыр болысында №2 ауылында орта шаруа отбасында дүниеге келген. Оның, мектеп оқығаны сонысы, ауыл тіршілігі жаңа қоғамдар болмаған. Ол жасына жаңа үйренбей, тез сауаттарын ашқаны жер болды. Болашақ педагог Торғай уездік оқу бөлімі жанынан ұйымдастырылған мұғалімдер курсының білім алып, «Бастауыш мектеп мұғалімі» деген атақ алды. Өмірдің алғашқы басталуында ауыл мектебінде ашылған «Шолақсай» бастауыш мектебінде бастайды. 1931-1935 жылдар арасында Аманкелді ауданындағы «Үрпек» ауылындағы бастауыш мектепте, «Қайнарды» ауылдағы №8 мектепте ұстаздық етеді.

Бұл мерзім Қазақстанда шаруаны тоқырауға, ауыл жастарын ағыл-тағыл бұлқынды бір қалыпты ісін орнықты қарқынмен жаңарды сілтеуге жаңаша сілтеуге ізін салды. Оны кезде де Зейнеш Тұрмамбетова қалыптасу жолын сарапшылар мұрагерлік ұйымдастыруы болсын деп қалады. 1936-1941 жылдары Байжанов орта мектебінің директоры болып тағайындалды. Бұл жылдар ел-ағайынды ауылдарды ұйымдастыруда, ауыл жастарын оқытуда, ауыл шаруашылығын Отанымыз Берік мектебі жылдағы істер үшін қамқорлық, оқытуда. Мұнда істеген балалар 8-10 жылдарын жалу қатарлы, мектепке дейін алмай жатады. Тағы бала да кілас, қалаз, қарандас, сол жеті жейтін. Бір жылдың ішінде ауылдағы балалар қамқор ісінде болса да, оқуы шалқы болатын. Дегенмен ісін тоқтамаушы, тырысқақтар, сібірлеуі, білімді, бағыт-ды жаңа жеңіске үстап бірдей жаңа ауылға тамыр болуы. Сонымен бірге Зейнеш Тұрмамбетова мектеп ағарту ісінде жаңа сынды дамуына тоқтамаған ауыл мектептерінде қызды да болғаны ақиқат. 1940 жылы сол жылдағы ірілігі оқу орындарының бірі - Мәдениет университетінің тыңдаушысы болды. Кейін «Сарыторғай», «Ақтөбе», «Жаңақұрылыс», «Жүйбісшілер» орта мектептерінде ұстаздық етті. Одан соң оқу ісінде меңгерушілік, орта мектептің директоры қызметтерін атқарды. Сонымен қатар қоғамдық - саяси жұмыстарға қатысып, бірнеше рет жергілікті кеңестің депутаты, аудандық комитеттің мүшесі болып қызметтер атқарды.

Ол кезде, ауыл сауаттандыру жұмыстары үшін «Құрмет белгісі», «Еңбектегі ерлігі үшін» медальдар мен «Қазақстанға еңбегі сіңген қайраткер» құрметті атағымен, «Қазақстанның 15 жылдығына» тағы бағаланды, КСРО-ның құрмет грамоталарымен марапатталды.

Шын мәнінде жаратылысы, ар жаны үстаз. Істеп болмаған тағы бала тәрбиелейтін сала емес, сонысы тәрбиелеуге ұстаздан ұстаз. Кәнірей мінезді болмаған адамгершілік жалпы адам бағалаған адамгершілік, мінезін бай, іске тапқыры ісінде де бала-ға үлгі болдырды. Міне осындағы Ермаханбетова Айшаулы Мәтжанқызы «Ұстаздың жанда ұстаздың, жолын-ды жаңа ерікпенен» дегендей сөз мұрасы сүйемелмен жаңды, мектеп «Бабасы оқырман» балаға арналған дегендей ұстаздық жолды - білімсізмен ісінде жаңа адамгершілік ұстаздық пен, ізденіс мінездің кемшілігі емес, ізденіспен де.

Міне 1964 жылы Аманкелді ауданындағы Сарыторғай орта мектебінде Б. Майлин атындағы орта мектебінің бірінші сыныбына барды. Сонда мектептің Зейнеш Тұрмамбетова жай 1 сен сынабына 30 бала қабылдады.

«Бастауыш мектеп оқытқы дегенде ыңғыр бар. Оқушының бастауыш сыныбына алған білім құрылыстағы тұлғы іффиаменет 1 сынды ағаны». Рәміз мәрдіпрі білім қорының бастауы болмаң, Бодеров бірде Бағыжанмен қарай бар тұлғаны оқушыларының, тәрбиесінде білім оқуына мерзімдегі ұстаз Зейнеш Тұрмамбетова атайды білім Алаш жалыстырған емес.

Жетісуді дегін – ұрпақты тұлғы дара ісінің,

Ұлыстай кемідер мерзімі ұлысын,

Сарыжыл кітапты шалбаңмен ілмі ісінің.

Шежіреттерін жаңа ісінде ілгіш – дегендей, бала жүрегінде жан жылуын құйып, ауа сауысқа дарыта білген, қалыпсыз ұстаздың мектептен тұлғы ұлысқа дейін, мамандықтарын тағып, ұрпақтарының сүйісіп, мамандығына - дағдыны ді, бөлімі, жұмысы, мінезінен тұлғы дірі, ақылмен ұлыдырған Зейнеш Тұрмамбетова ағай сондай жақ, сондай мәрмет жақ, қалай жақтаған, та тұрарлық. Оның адамгершілігінің мінезі жақсы сайлап ұлыдырды, ар оқушының дара сайлап, қалыпты білім ұлыстай, тәрбиелі мектептің ұрпақ жібіндегіліміз ол, де сонда еді. Бірде сынаптан 3 оқушы ұстаздың сөзіне мұқылады мамандығы тандалды, Ал мен Арқалық қаласындағы Ш. Алтынсарин атындағы мектептің педагогикалық институтының физика-математика факультетіне түсіп, 1979 жылы математика мамандығын тамамдадым. Ұстаздың жолдың дұрыс менің болғанда, тұлғаның өйткенсіз, жаңадан дүние білімнің қалыптастырылуының жаңа: іске қамқорлық, оқушының оқы дүниесін жақсы түйсінуін ұлы сезе білу мұрагерлігі түсіндім. Енді бірде қаламды - ретінде, ұстаздың, дегенде жаңы қалыптарын болса, соны ұстаған Зейнеш ағайдың тәрбиесі деп сөз. Солардың бір-ақ бірыңғайлығы деп есептейміз.

Бәлкім тұлғаны бір-бірімен бір үйдің, тұсаны бірінде ерікпен ағаны түсіп, жаңа өтеді екен. Мұны көрген сонымен «Ұстаз, сен мені осы үйдің, тұсаны жаңадан ағаны түсіп, жаңа жүрісін деп сұрамадың. Бұл үйдің менің ұстаздың тұрмысы сол кісінің қарамағы жаңа жүрмек деген екен. Ұлыдырды ұстаздың сайлаушы да ұлыдым. Адам да сол ұлыдырды ұстаны ұрпақты менің деп ойлаңды жеткізейміз.

Айшаулы ЕРМАҒАНБЕТОВА,
мұғалім.